

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการจ่ายเงินปันผลของบริษัท

นายสุริยันตร์ โสติดิทัต

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชานิติศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2535

ISBN 974-581-523-3

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

018096

Legal Problems on Dividend Distribution of a Company

Mr. Suriyont Sotthidat

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws

Department of Law

Graduate School

Chulalongkorn University

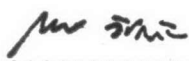
1991

ISBN 974-581-523-3

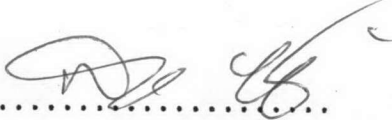
หัวข้อวิทยานิพนธ์
โดย
ภาควิชา
อาจารย์ที่ปรึกษา

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการจ่ายเงินปันผลของบริษัท
นายสุริยนตร์ โสติกิตต์
นิติศาสตร์
รองศาสตราจารย์ พิเศษ เสตเสถียร

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

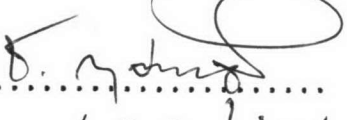

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.ถาวร วัชรากัญ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ พิชัยศักดิ์ หรยางกูร)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ พิเศษ เสตเสถียร)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ สำเร็จ เมฆเกรียงไกร)

..... กรรมการ
(อาจารย์ชูเกียรติ กฤษณพันธ์)

..... กรรมการ
(อาจารย์ปนัดดา พงศ์สุรย์มาส)

สุริยนตร์ โสติดิทัต : ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการจ่ายเงินปันผลของบริษัท (LEGAL PROBLEMS ON DIVIDEND DISTRIBUTION OF A COMPANY) อ.ที่ปรึกษา : รศ.พิเศษ เสดเสถียร, 196 หน้า. ISBN 974-581-523-3.

การจ่ายเงินปันผลเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อทั้งผู้ถือหุ้น บริษัทและเจ้าหนี้ โดยในด้านผู้ถือหุ้นนั้น ถือว่าเงินปันผลเป็นสิทธิพื้นฐานที่สำคัญประการหนึ่งของผู้ถือหุ้น ส่วนในด้านบริษัท การจ่ายเงินปันผล จะมีผลทำให้กำไรซึ่งเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนภายในของบริษัทลดน้อยลง และสำหรับเจ้าหนี้ การจ่ายเงินปันผลที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมายย่อมมีผลทำให้ทุนของบริษัทอันเป็นหลักประกันของเจ้าหนี้เสียหายหรือลดลงด้วย เพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ของบุคคลทั้งสามฝ่ายดังกล่าว กฎหมายจึงได้วางหลักเกณฑ์และวิธีการต่าง ๆ เพื่อธำรงรักษาทุนของบริษัทไว้

เนื่องจากตามหลักกฎหมายบริษัทของไทยที่เกี่ยวกับการจ่ายเงินปันผลยังมีความไม่ชัดเจนของถ้อยคำตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย เช่น ความไม่ชัดเจนของความหมายและลักษณะของเงินกำไรและทุนสำรองตามกฎหมาย เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีบัญญัติถึงหลักเกณฑ์บางประการที่เกี่ยวข้องกับการจ่ายเงินปันผล ดังนั้น จึงทำให้เกิดปัญหาในการใช้และตีความกฎหมายดังกล่าวอยู่เสมอ

ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนจึงได้มุ่งศึกษาถึงปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการจ่ายเงินปันผลไว้ 4 หัวข้อ ได้แก่ แหล่งที่มาของเงินปันผล ทุนสำรอง การประกาศจ่ายเงินปันผล และการจ่ายเงินปันผลโดยฝ่าฝืนกฎหมาย

วิทยานิพนธ์นี้ได้เสนอแนะแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวข้างต้นดังนี้

1. ในการตีความและใช้กฎหมายควรคำนึงถึงเจตนารมณ์และทฤษฎีกฎหมายของบทบัญญัติกฎหมายนั้นเป็นสำคัญ
2. ในกรณีมีปัญหากฎหมายที่มีความเกี่ยวโยงถึงกฎหมายลักษณะอื่น ๆ ก็อาจนำหลักกฎหมายในเรื่องนั้น มาช่วยในการพิจารณาและปรับใช้เพื่อแก้ไขปัญหาด้วย

ภาควิชา .....นิติศาสตร์.....
สาขาวิชา .....นิติศาสตร์.....
ปีการศึกษา .....2534.....

ลายมือชื่อนิติ .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....

C071037 : MAJOR LAW

KEY WORD : DIVIDEND/DISTRIBUTION/COMPANY

SURIYONT SOTTHIDAT : LEGAL PROBLEMS ON DIVIDEND DISTRIBUTION OF A COMPANY. THESIS ADVISOR : ASSO.PROF. PISES SETHSATHIRA, 196 PP. ISBN 974-581-523-3

Dividend distribution is important to both the shareholders and the company itself as well as its creditors. For the shareholders, dividend is one of the fundamental rights of the holder of share; for the company, dividend distribution would result in reduction of profit which is the main sources of internal cash flow of the company; and for its creditors, unlawful distribution of dividend would cause the company's equity which is deemed as part of security to be decreased or impaired. Therefore, in order to protect all such parties' interest, the laws have prescribed the rules and methods to maintain the company's equity capital.

Some provisions of Thai laws concerning dividend distribution are not clear, such as the definition and description of profit and legal reserves, and some required provisions concerning dividend distribution are lacking. Consequently, problems always arise in applying and interpreting the relevant laws.

This thesis will study on legal problems concerning of dividend distribution emphasizing on 4 subjects namely source of dividend, legal reserves, declaration of dividend and distribution of dividend against the law.

In order to solve the problems mentioned above, the following suggestions are therefore proposed:

1. In interpreting or applying any laws, it is essential to consider and have respect for the objectives and legal theory of such laws.
2. In case the problem relates to any other provisions of laws, such other provisions should be taken into account and applied in solving such problem.

ภาควิชา.....นิติศาสตร์
 สาขาวิชา.....นิติศาสตร์
 ปีการศึกษา.....2534

ลายมือชื่อนิสิต.....
 ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
 ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้สำเร็จอย่างสมบูรณ์ก็ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งจากบรรดาคณาจารย์ตลอดจนบุคคลต่าง ๆ ที่ให้กำลังใจและช่วยเหลือผู้เขียนมาตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รศ.พิเศษเสตเสถียร อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ ที่กรุณาได้รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการเขียนวิทยานิพนธ์ รวมทั้งได้กรุณาสละเวลาตรวจและแก้ไขวิทยานิพนธ์มาตั้งแต่ต้นจนแล้วเสร็จ

ผู้เขียนขอขอบพระคุณ รศ.สำเรียง เมฆเกรียงไกร และอาจารย์ปนัดดา พงศ์สุรย์มาส อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์และกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รวมทั้งอาจารย์ชูเกียรติ ฤกษ์นรินทร์ ผู้เชี่ยวชาญพิเศษด้านกฎหมายทะเบียนการค้า กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ และกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ขอขอบพระคุณมารดาของผู้เขียนที่ได้ให้กำลังใจผู้เขียนมาตลอด ขอขอบคุณ คุณสังข์พันธ์ เปเรร่า และคุณศุภวิทย์ ตั้งตรงจิตต์ ที่กรุณาให้ยืมตำราอันเป็นประโยชน์ต่อการเขียนวิทยานิพนธ์ ขอขอบคุณ คุณลัดดา เกียรติทองขจร, คุณจันทร์เพ็ญ อนันตพันธุ์วงศ์ และคุณเยาวรัตน์ กุหลาบเพ็ชรทอง ที่ได้กรุณาช่วยเหลือในการจัดพิมพ์และพิสูจน์อักษรวิทยานิพนธ์อย่างเอาใจใส่ตลอดมา

นอกจากนี้ ผู้เขียนขอขอบพระคุณทุกคนที่มีได้กล่าวนามไว้ ณ ที่นี้ ซึ่งได้มีส่วนช่วยเหลือไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อมให้วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลงด้วยดี

สุรียนตร์ โสทธิทัต

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
บทนำ.....	ญ
บทที่	.
1. บททั่วไป.....	1
1. แนวความคิดเกี่ยวกับทุนของบริษัท.....	1
1.1 หลักการเกี่ยวกับทุนของบริษัท.....	1
1.1.1 ทุนของบริษัทจะต้องแบ่งออกเป็นหุ้น.....	1
1.1.2 หลักการชำระไว้ซึ่งทุนของบริษัท.....	2
1.1.3 หลักการทุนเป็นของบริษัท.....	2
1.2 ความหมายของทุน.....	3
1.3 ประเภทของทุน.....	4
1.3.1 ทุนเรือนหุ้น.....	5
1.3.2 ส่วนเกินทุน.....	14
1.3.3 กำไรสะสม.....	16
1.3.4 เงินสำรอง.....	19
2. แนวความคิดเกี่ยวกับการจ่ายเงินปันผล.....	20
2.1 หลักการเกี่ยวกับการจ่ายเงินปันผล.....	20
2.1.1 สิทธิที่จะได้รับเงินปันผลของผู้ถือหุ้น.....	20
2.1.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวกับกำไรและเงินปันผล.....	21

	หน้า
2.2 ความหมายของเงินปันผล.....	22
2.3 ลักษณะทั่วไปของเงินปันผล.....	22
2.4 ประเภทของเงินปันผล.....	22
2.4.1 แบ่งตามลักษณะของระยะเวลาการจ่าย.....	22
2.4.2 แบ่งตามชนิดของเงินปันผลที่ผู้ถือหุ้นได้รับจากบริษัท..	23
2.4.3 เงินปันผลกรณีพิเศษ.....	26
2.5 นโยบายเงินปันผล.....	28
2.5.1 ปัจจัยที่กำหนดนโยบายของเงินปันผล.....	28
2.5.2 ประเภทของนโยบายเงินปันผล.....	30
2. กฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการจ่ายเงินปันผล.....	32
1. แหล่งที่มาของเงินปันผล.....	32
1.1 ประเทศอังกฤษ.....	32
1.1.1 ข้อความเบื้องต้น.....	32
1.1.2 แหล่งที่มาและข้อจำกัดของการจ่ายเงินปันผล.....	35
1.1.2.1 หลักพื้นฐานที่ใช้กับทุกบริษัท.....	35
1.1.2.2 หลักพื้นฐานที่ใช้กับบริษัทมหาชน.....	38
1.1.2.3 เงินสำรอง.....	41
1.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	45
1.2.1 ข้อความเบื้องต้น.....	45
1.2.2 แหล่งที่มาและข้อจำกัดของการจ่ายเงินปันผล ที่คุ้มครองผู้ถือหุ้น.....	46
1.2.2.1 หลักการจ่ายเงินปันผลจากส่วนเกิน โดยไม่ทำให้ทุนเสียหาย.....	46
1.2.2.2 หลักการจ่ายเงินปันผลจากกำไร แม้ว่าทุนจะเสียหาย.....	59
1.2.3 ข้อจำกัดของการจ่ายเงินปันผล ที่คุ้มครองผู้ถือหุ้นบริมสิทธิ์.....	64
1.2.4 ข้อจำกัดของการจ่ายเงินปันผลที่คุ้มครองเจ้าหนี้.....	66

1.2.5	ข้อจำกัดของการจ่ายเงินปันผลที่ไม่เป็นกฎหมาย.....	67
1.3	ประเทศญี่ปุ่น.....	70
1.3.1	เงินสำรอง.....	70
1.3.2	เงินปันผล.....	72
2.	ผู้มีอำนาจประกาศจ่ายเงินปันผล.....	77
2.1	ประเทศอังกฤษ.....	77
2.2	ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	80
2.3	ประเทศญี่ปุ่น.....	81
3.	ผู้มีสิทธิที่จะได้รับเงินปันผล.....	83
3.1	ผู้ถือหุ้น.....	83
3.2	ผู้รับจำนำ.....	84
4.	สัดส่วนและจำนวนเงินปันผล.....	85
5.	ความรับผิดชอบเกี่ยวกับการจ่ายเงินปันผลที่ฝ่าฝืนกฎหมาย.....	86
5.1	ความรับผิดชอบของกรรมการ.....	86
5.1.1	ประเทศอังกฤษ.....	86
5.1.2	ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	87
5.1.3	ประเทศญี่ปุ่น.....	89
5.2	ความรับผิดชอบของผู้ถือหุ้น.....	91
5.2.1	ประเทศอังกฤษ.....	91
5.2.2	ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	91
5.2.3	ประเทศญี่ปุ่น.....	92
3.	กฎหมายไทยที่เกี่ยวกับการจ่ายเงินปันผล.....	93
1.	แหล่งที่มาของเงินปันผล.....	93
1.1	ความหมายของกำไร.....	93
1.1.1	ความหมายทั่วไป.....	93
1.1.2	ความหมายทางบัญชี.....	93
1.1.3	ความหมายตามประมวลรัษฎากร.....	94
1.1.4	ความหมายตามความเห็นของนักกฎหมาย.....	95

1.2	วิธีการคำนวณกำไรสุทธิ.....	96
2.	ข้อจำกัดของการจ่ายเงินปันผล.....	97
2.1	ข้อจำกัดเกี่ยวกับทุนของบริษัท.....	97
2.1.1	ข้อห้ามมิให้จ่ายเงินปันผลออกจากทุนของบริษัท.....	98
2.1.2	ข้อห้ามมิให้จ่ายเงินปันผลเมื่อบริษัทขาดทุน.....	98
2.2	เงินสำรอง.....	102
2.2.1	ความหมาย.....	102
2.2.2	ประเภทของเงินสำรอง.....	102
2.2.2.1	เงินสำรองตามกฎหมาย.....	102
2.2.2.2	เงินสำรองตามความสมัครใจ.....	107
2.3	ข้อจำกัดตามกฎหมายอื่น.....	108
2.3.1	ข้อห้ามมิให้จ่ายเงินปันผลตามกฎหมายล้มละลาย.....	108
2.3.2	ข้อห้ามมิให้จ่ายเงินปันผลกรณีถือหุ้นเกินกว่า สัดส่วนที่กฎหมายกำหนด.....	110
2.3.3	ข้อห้ามมิให้จ่ายเงินปันผลกรณีที่มีได้ลงทะเบียน เป็นผู้ถือหลักทรัพย์.....	111
3.	ผู้มีอำนาจประกาศจ่ายเงินปันผล.....	112
3.1	ที่ประชุมผู้ถือหุ้น.....	112
3.2	คณะกรรมการ.....	113
4.	ผู้มีสิทธิที่จะได้รับเงินปันผล.....	115
4.1	ผู้ถือหุ้น.....	115
4.1.1	การเกิดสิทธิรับเงินปันผล.....	115
4.1.2	เงินปันผลค้างจ่าย.....	116
4.1.3	อายุความฟ้องเรียกเงินปันผล.....	117
4.2	ผู้รับจำนำ.....	117
5.	วิธีการจ่ายเงินปันผล.....	119
5.1	สัดส่วนและจำนวนเงินปันผล.....	119
5.2	ชนิดของเงินปันผล.....	120
5.3	การบอกกล่าวการจ่ายเงินปันผล.....	121
5.4	กำหนดเวลาการจ่ายเงินปันผล.....	123

	หน้า
6. ความรับผิดชอบเกี่ยวกับการจ่ายเงินปันผลที่ฝ่าฝืนกฎหมาย.....	124
6.1 เหตุของการจ่ายเงินปันผลที่ฝ่าฝืนกฎหมาย.....	124
6.2 ผลของการจ่ายเงินปันผลที่ฝ่าฝืนกฎหมาย.....	125
6.3 ความรับผิดชอบของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจ่าย เงินปันผลที่ฝ่าฝืนกฎหมาย.....	127
4. ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการจ่ายเงินปันผล.....	133
1. ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับแหล่งที่มาของเงินปันผล.....	133
1.1 ปัญหาเกี่ยวกับลักษณะของกำไรอันเป็นแหล่งที่มาของเงินปันผล.	133
1.2 ปัญหาเฉพาะที่เกี่ยวกับเงินปันผล.....	144
2. ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับทุนสำรอง.....	150
2.1 ปัญหาทุนสำรองมีลักษณะ เป็นกึ่งทุนที่จะต้องมิได้ เพื่อเป็นประกันแก่เจ้าหนี้.....	150
2.2 ปัญหาทุนสำรองตามกฎหมายจะนำไปใช้อะไรได้บ้าง.....	154
2.3 ปัญหาเกี่ยวกับแหล่งที่มาของทุนสำรองกำไรตาม ปพพ.มาตรา 1202.....	159
3. ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการประกาศจ่ายเงินปันผล.....	162
3.1 ปัญหาเกี่ยวกับการประกาศจ่ายเงินปันผลของ ที่ประชุมผู้ถือหุ้นเป็นดุลพินิจตามคำเสนอแนะของ คณะกรรมการ.....	162
3.2 ปัญหาเกี่ยวกับมติของคณะกรรมการที่ประกาศจ่าย เงินปันผลระหว่างกาลจะต้องได้รับอนุมัติจากที่ประชุม ผู้ถือหุ้นในภายหลัง.....	165
3.3 ปัญหาเกี่ยวกับการยกเลิก แก้ไขเปลี่ยนแปลง มติของ ที่ประชุมผู้ถือหุ้นหรือคณะกรรมการที่อนุมัติประกาศ จ่ายเงินปันผล.....	167
3.4 ปัญหาเกี่ยวกับมติที่ประชุมผู้ถือหุ้นที่อนุมัติจ่าย เงินปันผลประจำปีจะเป็นมติที่ประชุมใหญ่สามัญประจำปี หรือวิสามัญ.....	169

3.5	ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิของผู้ถือหุ้นที่จะบังคับให้บริษัทประกาศจ่าย เงินปันผล.....	171
4.	ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการจ่ายเงินปันผลโดยฝ่าฝืนกฎหมาย.....	173
4.1	ปัญหาเกี่ยวกับความรับผิดชอบร่วมกันของคณะกรรมการ บริษัทเอกชนต่อการจ่ายเงินปันผลที่ฝ่าฝืนกฎหมาย.....	173
4.2	ปัญหาเกี่ยวกับกรรมการบริษัทเอกชนที่ต้องรับผิดชอบในการจ่าย เงินปันผลที่ฝ่าฝืนกฎหมายมีสิทธิเรียกเงินปันผลคืนจาก ผู้ถือหุ้นที่ไม่สุจริต.....	177
4.3	ปัญหาว่าคณะกรรมการได้มีมติประกาศจ่ายเงินปันผลระหว่างกาล ไปในขณะที่บริษัทมีกำไรพอสมควรที่จะจ่าย หากปรากฏว่าภายหลัง บริษัทขาดทุน บริษัทจะเรียกคืนเงินปันผลจากผู้ถือหุ้นหรือเรียกให้ กรรมการรับผิดชอบได้หรือไม่.....	180
5.	บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	183
1.	บทสรุป.....	183
2.	ข้อเสนอแนะ.....	187
	บรรณานุกรม.....	189
	ประวัติผู้เขียน.....	196

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การจ่ายเงินปันผลเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อทั้งผู้ถือหุ้น บริษัท และเจ้าหนี้ โดยในด้านผู้ถือหุ้นนั้นก็ถือว่าเงินปันผลเป็นสิทธิพื้นฐานที่สำคัญประการหนึ่งของผู้ถือหุ้น ส่วนในด้านบริษัท การจ่ายเงินปันผลจะมีผลทำให้กำไรสะสมของบริษัทซึ่งเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนภายในบริษัทลดน้อยลง และสำหรับเจ้าหนี้ การจ่ายเงินปันผลที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย เช่น จ่ายเงินปันผลจากทุน ย่อมมีผลทำให้ทุนของบริษัทที่กฎหมายถือว่าเป็นหลักประกันของเจ้าหนี้ซึ่งจะต้องชำระรักษาไว้นั้นเสียหายหรือลดน้อยลงไป จึงต้องมีการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ทุนต้องชำระรักษาไว้ โดยไม่คืนให้แก่ผู้ถือหุ้นในลักษณะของการจ่ายเป็นเงินปันผล แต่ปรากฏว่าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะหุ้นส่วนและบริษัท หมวดที่ 4 ส่วนที่ 3 หัวข้อที่ 5 เงินปันผลและเงินสำรอง ตั้งแต่มาตรา 1200-1205 และตามพระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ.2535 มาตรา 115 ยังไม่ชัดเจนเพียงพอ ในขณะที่ตามหลักกฎหมายต่างประเทศ ได้มีการพัฒนาแนวความคิด หลักการ และวิธีการชำระรักษาทุน หรือหลักการจ่ายเงินปันผลขึ้นมากมาย จึงทำให้เกิดปัญหาทางกฎหมายหลายประการ ซึ่งปัญหากฎหมายที่วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งเน้นศึกษาวิเคราะห์ แบ่งออกเป็น 4 หัวข้อ ดังนี้

1. ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับแหล่งที่มาของเงินปันผล

เนื่องจากตาม ปพพ. มาตรา 1201 วรรคสาม ได้บัญญัติถึงเรื่องกำไรที่เป็นแหล่งที่มาสำหรับการแบ่งจ่ายเป็นเงินปันผลไว้สั้น ๆ ว่า "ห้ามมิให้จ่ายเงินปันผลจากเงินประเภทอื่นนอกจากเงินกำไร ถ้าหากบริษัทขาดทุน ห้ามมิให้จ่ายเงินปันผลจนกว่าจะได้แก้ไขให้หายขาดทุน เช่นนั้น" ส่วนตาม พรบ.บริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ.2535 มาตรา 115 วรรคหนึ่ง ก็บัญญัติไว้เพียงว่า "การจ่ายเงินปันผลจากเงินประเภทอื่นนอกจากเงินกำไรจะกระทำมิได้ ในกรณีที่บริษัทยังมียอดขาดทุนสะสมอยู่ ห้ามมิให้จ่ายเงินปันผล" ซึ่งจะทำให้เกิดปัญหาในการตีความว่า "เงินกำไร" และ "เงินประเภทอื่น" มีความหมายและลักษณะอย่างไร

2. ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับทุนสำรอง

ตามที่ ปพพ. มาตรา 1202 และ พรบ.บริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ.2535 มาตรา 116 และ 51 บัญญัติให้บริษัทต้องมีทุนสำรองกำไร และทุนสำรองส่วนล้ามูลค่านั้น มีปัญหาว่า ทุนสำรองตามกฎหมายดังกล่าวมีลักษณะเช่นใด และสามารถนำไปใช้ประการใดได้บ้างหรือไม่ เพียงใด

นอกจากนี้ยังมีปัญหาความไม่ชัดเจนของแหล่งที่มาของทุนสำรองกำไรตาม ปพพ. มาตรา 1202 ว่ามีลักษณะเช่นใด จะเหมือนกับทุนสำรองกำไรของบริษัทมหาชนหรือไม่ เพียงใด

3. ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการประกาศจ่ายเงินปันผล

เนื่องจากตาม ปพพ. มาตรา 1201 และ พรบ.บริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ.2535 มาตรา 115 วรรคสอง บัญญัติไว้ในทำนองเดียวกันว่า การจ่ายเงินปันผลต้องได้รับอนุมัติจากที่ประชุมผู้ถือหุ้น จึงมีปัญหาคำถามไม่ชัดเจนว่าที่ประชุมผู้ถือหุ้นสามารถประกาศจ่ายเงินปันผลอย่างไรก็ได้ โดยไม่ต้องถือตามคำแนะนำของคณะกรรมการได้หรือไม่ กล่าวคือ จะถือว่าอำนาจประกาศจ่ายเงินปันผลของที่ประชุมผู้ถือหุ้นเป็นอำนาจโดยเฉพาะหรือไม่ รวมทั้งในกรณีที่คณะกรรมการมีอำนาจประกาศจ่ายเงินปันผลระหว่างกาลได้นั้น จะถือว่าเป็นอำนาจโดยเฉพาะเช่นเดียวกับอำนาจของที่ประชุมผู้ถือหุ้นหรือไม่ เนื่องจากตาม ปพพ. มาตรา 1201 และ พรบ.บริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ.2535 มาตรา 115 วรรคสาม มิได้บัญญัติว่า เมื่อคณะกรรมการประกาศจ่ายเงินปันผลแล้ว จะต้องได้รับอนุมัติหรือให้สัตยาบันจากที่ประชุมผู้ถือหุ้นในภายหลังอีก

นอกจากนี้ ยังมีปัญหาว่า การประกาศจ่ายเงินปันผลจะก่อให้เกิดสิทธิแก่ผู้ถือหุ้นเลยหรือไม่ กล่าวคือ มติที่ประกาศจ่ายเงินปันผลไม่ว่าโดยที่ประชุมผู้ถือหุ้นหรือคณะกรรมการ (แล้วแต่กรณี) สามารถยกเลิก แก้ไขเปลี่ยนแปลงได้หรือไม่ เพียงใด และมติที่ประชุมผู้ถือหุ้นที่อนุมัติจ่ายเงินปันผลประจำปีนั้น จะต้องกระทำโดยที่ประชุมผู้ถือหุ้นประเภทใด เนื่องจากกฎหมายมิได้บัญญัติไว้โดยชัดเจน รวมทั้งผู้ถือหุ้นมีสิทธิที่จะบังคับให้บริษัทประกาศจ่ายเงินปันผลได้หรือไม่

4. ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการจ่ายเงินปันผลโดยฝ่าฝืนกฎหมาย

ตาม ปพพ. มาตรา 1168 วรรคสอง (3) บัญญัติให้กรรมการต้องรับผิดชอบร่วมกันในการจ่ายเงินปันผลให้เป็นไปโดยถูกต้องตามกฎหมาย โดยมีได้มีบทบัญญัติว่ากรรมการผู้ต้องรับผิดชอบจะมีลักษณะอย่างไร กล่าวคือ จะต้องมีส่วนร่วมหรือรู้เห็นเป็นใจในการประชุมคณะไหน เพียงใด ซึ่งแตกต่างไปจากบทบัญญัติตาม พรบ.บริษัทมหาชนจำกัด ที่บัญญัติไว้ชัดเจนกว่าตามมาตรา 91 และ 92

นอกจากนี้ยังมีปัญหาว่า ตาม ปพพ. มิได้มีบทบัญญัติให้กรรมการที่ต้องรับผิดชอบในการจ่ายเงินปันผลโดยฝ่าฝืน มีสิทธิเรียกร้องเงินปันผลคืนจากผู้ถือหุ้นที่ไม่สุจริตได้อย่างที่บัญญัติไว้ใน พรบ.บริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ.2535 มาตรา 93 ดังนั้น กรรมการดังกล่าวจะใช้สิทธิเรียกร้องเงินคืนจากผู้ถือหุ้นที่ไม่สุจริตได้หรือไม่ เพียงใด รวมทั้งมีปัญหาคำถามว่าคณะกรรมการได้ประกาศจ่ายเงินปันผลระหว่างกาลไปในขณะที่บริษัทมีกำไรเพียงพอ หากปรากฏว่าภายหลังบริษัทขาดทุนจะถือว่าเป็นการจ่ายเงินปันผลที่ฝ่าฝืนกฎหมาย ซึ่งกรรมการและผู้ถือหุ้นที่รับเงินปันผลไปจะต้องคืนหรือชดใช้ให้แก่บริษัทหรือไม่

วัตถุประสงค์ของการทำวิจัย

1. เพื่อทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวกับการจ่ายเงินปันผล โดยเฉพาะอย่างยิ่งแหล่งที่มาของเงินปันผลคือกำไร ตามที่บัญญัติไว้ใน ปพพ. และ พรบ.บริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ.2535
2. เพื่อศึกษาค้นคว้าปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการจ่ายเงินปันผลต่าง ๆ โดยเน้นปัญหาเกี่ยวกับแหล่งที่มาของเงินปันผล และข้อจำกัดของการจ่ายเงินปันผลต่าง ๆ รวมทั้งปัญหาที่เกี่ยวกับทุนสำรองตามกฎหมาย การประกาศจ่ายเงินปันผลและการจ่ายเงินปันผลโดยฝ่าฝืนกฎหมาย

ขอบเขตและวิธีการวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะศึกษาถึงบทบัญญัติของกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวกับการจ่ายเงินปันผล ตามที่บัญญัติไว้ใน ปพพ. และ พรบ.บริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ.2535 โดยศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายบริษัทของอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น รวมทั้งการศึกษาวิเคราะห์ตามแนวคำวินิจฉัยของคณะกรรมการกฤษฎีกา คำพิพากษากฎีกา ตลอดจนแนวความคิดเห็นของนักกฎหมายด้วย โดยจะมุ่งเน้นศึกษาเฉพาะปัญหาที่เกี่ยวกับแหล่งที่มาของเงินปันผล ทุนสำรอง การประกาศจ่ายเงินปันผล และการจ่ายเงินปันผลโดยฝ่าฝืนกฎหมาย ดังได้กล่าวไว้พอสังเขปแล้วในหัวข้อความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา นอกจากนี้ จะค้นคว้าหาคำตอบของปัญหากฎหมายต่าง ๆ ดังกล่าว และเสนอแนวทางแก้ไข

การศึกษาวินิจฉัยนี้ใช้วิธีการในลักษณะวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยการค้นคว้าจากเอกสารทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ในรูปแบบของตำรากฎหมาย บทความทางสาขานิติศาสตร์ ตำรับกฎหมาย คำพิพากษาของศาล และคำวินิจฉัยของคณะกรรมการกฤษฎีกา ซึ่งเอกสารทั้งหมดนี้จะได้นำมาประมวลเป็นข้อมูลและวิเคราะห์หาข้อสรุป และนำมาแก้ปัญหากฎหมายที่มุ่งศึกษา รวมทั้งเสนอแนะแนวทางที่ควรจะเป็นต่อไปด้วย

สมมติฐานและทฤษฎีที่สำคัญ

ในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีสมมติฐานเบื้องต้นว่า ปพพ. ลักษณะหุ้นส่วนและบริษัท หมวด 4 ส่วนที่ 3 ในส่วนที่เกี่ยวกับเงินปันผลและเงินสำรอง ตามมาตรา 1200-1205 และ พรบ.บริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ.2535 มาตรา 115 ไม่ชัดเจน ในขณะที่ในทางปฏิบัติหลักการจ่าย

เงินปันผลได้มีการพัฒนาเกิดแนวความคิดหลักการและวิธีการใหม่ที่ชัดเจนขึ้นมากมาย จึงทำให้เกิดปัญหาทางกฎหมายหลายประการ ซึ่งสมมติฐานที่สำคัญมีอยู่ 2 ประการ ดังนี้

1. สมมติฐานที่เกี่ยวกับความไม่ชัดเจนของถ้อยคำในตัวบทกฎหมาย เช่น คำว่า "เงินกำไร" ตามที่บัญญัติไว้ใน ปพพ. มาตรา 1201 วรรคสาม และ พรบ.บริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ.2535 มีความหมายและลักษณะอย่างไร, คำว่า "ทุนสำรอง" จะมีลักษณะอย่างไร หรือ คำว่า "...จำนวนผลกำไรซึ่งบริษัททำมาหาได้จากกิจการของบริษัท..." ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1202 วรรคหนึ่ง จะมีความหมายถึงอะไร เป็นต้น

2. สมมติฐานเกี่ยวกับความไม่ชัดเจนของกฎหมายในกรณีที่กฎหมายมิได้มีข้อความบัญญัติถึงปัญหาต่าง ๆ ในส่วนที่เกี่ยวกับกระบวนการจ่ายเงินปันผลอันได้แก่ ผู้มีอำนาจประกาศจ่ายเงินปันผล จะมีอำนาจประกาศจ่ายเงินปันผลตามดุลพินิจโดยเด็ดขาดหรือไม่ อย่างไร และการประกาศจ่ายเงินปันผลจะมีผลเป็นอย่างไร เป็นต้น

หลักเกณฑ์และทฤษฎีกฎหมายที่จะนำมาศึกษาและกล่าวถึงในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เพื่อนำไปสู่คำตอบและแนวทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ มีดังนี้

1. หลักการธำรงรักษาเงินทุน (Maintenance of Capital) ที่ว่า เงินปันผลต้องไม่จ่ายจากทุน แต่ต้องจ่ายจากกำไร
2. หลักกฎหมายและแนวความคิดเกี่ยวกับทุนสำรอง เป็นประกันแก่เจ้าหนี้
3. หลักกฎหมายเกี่ยวกับอำนาจประกาศจ่ายเงินปันผลเป็นอำนาจโดยเฉพาะของผู้มีอำนาจประกาศจ่ายเงินปันผล และการประกาศจ่ายเงินปันผลทำให้เกิดสิทธิแก่ผู้ถือหุ้น
4. หลักความรับผิดชอบร่วมกันในหน้าที่โดยเฉพาะของกรรมการที่เกี่ยวกับการจ่ายเงินปันผลให้ เป็นไปตามกฎหมาย
5. หลักกฎหมายในเรื่องการรับช่วงสิทธิของกรรมการที่ต้องรับผิดชอบในการเรียกร้องเงินปันผลคืนจากผู้ถือหุ้นที่ไม่สุจริต

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ คาดว่าจะได้รับประโยชน์ดังนี้

1. ทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ จนสามารถตีความตัวบทกฎหมายเกี่ยวกับการจ่ายเงินปันผลของบริษัทได้อย่างถูกต้องตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย
2. เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องนำหลักกฎหมาย แนวความคิด เหตุผล และข้อเสนอแนะที่ได้จากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหากฎหมายที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้องตามเจตนารมณ์ของกฎหมายและสภาพสังคมและธุรกิจที่เปลี่ยนแปลงไป

คำย่อที่ใช้ในวิทยานิพนธ์

ปพพ.	=	ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
พรบ.	=	พระราชบัญญัติ
ปรฎ.	=	ประมวลรัษฎากร
Cal. Corp. Code	=	California Corporation Code
Del. Gen. Corp. Law	=	Delaware General Corporation Law
N.Y. Bus. Corp. Law	=	New York Business Corporation Law
Pa. Bus. Corp. Law	=	Pennsylvania Business Corporation Law
Rev. Model Bus. Corp. Act	=	Revised Model Business Corporation Act